

magyarázat mert hol is cseréli markáns céltudat az ábrándos gyermekéjszakákat mikor az elme testetlen éle lemetszegeti a terméketlen vadhajtásokat irreális utakat hiába tárogat elé a képzelt jövőndő hiszen a felelősség lassan megnő még a széltolókbán is s ami egy ideig elérhetetlenségével felhevít az majd az álmok ösvényén araszolgatva szép lassan odavan valami különös belső formává kezd összeállni a letisztult akarat melynek mentén nagy képeskönyvként lapozgatja a régvolt csábításokat az egykor magasra törő igen aztán a jövő az is befordul egyszer csak az utcasarkon és szembejő foltos transzparenseit lobogtatva a megalkuvásnak hiába érzed akik magasra másznak üdvözült tekintetekkel azok is csak egy székre ülhetnek egy seggel s jó esetben együtt szorongatjátok majd a rücskös botot egy fényesre kopott elárvult padon

Borbély Szilárd

IKAROSZ A LAKÓTELEPEN

1a

Innen a kockaforma, merőleges élek között kinyíló rések kereszteződő labirintusából senki sem jutott ki többé, ki egyszer oda betévedt. Azt sugallta minden, hogy innen el nem menekül, aki halandó. Mert itt mindenki utat téveszt, ki a néma sors hatalmát véli a Szfinxnek. Mint hajdan Odüsszeusz is, a leleményes. A sűrke skatulyákból nyíló skatulyák világa, a rejtektutak, szélcsatornák, fényaknák közt a borzalom ütött

1b

tanyát. A tizedik emeletről a fényakna ablakán át kidobott macskakölykök koppanása csak apró visszhangot vetett. A rücskös beton rései közé ragadt szívacsos kosz puha szerkezete fel-fogta azt is. A száj- és a füljárat részéből kicsorduló vékonyka rózsaszín fonál tekerzőzött a kövön, mint az ásóval kettévágott vékonyka giliszta puha teste. Kifoszlott végeit nem volt többé, ki az élet fonalához visszakösse. Éjszaka majd a patkányok portyázása járja. Apró surrogásokkal telik meg a lépcsőház minden helyisége, mint a személedobó búzló környéke akár. Az ősz hajú férfi, kit

2a

szakállá szálai közé vegyült faforgácsról lehet megismerni, az alagsori lomtárolók rácsos és dróthálós sorában berendezett műhely lakója volt. Mindig szelíd arccal nézte a lift előtt toporgók görbe sorát. Ő tudta, neki célja van. Míg a hazatérő vágyak rabszolgái sörre, tévésorozatra, lerúgott cipőre, távkapcsolóra, az évekig igényelt telefonból csordogáló hangra, pletykákra és távol élő gyerekek

2b

szavára vágytak. Az öreg Dajdalosz pedig csak dolgozott lent a csótányirtótól fullasztó labirintus dohos részében. Tudta, hogy létezik egy út, mely elvezet mégis innen. El a beton-elemek gigászi tömegéből, a lehúzó súlyok egymásra rétegződő nyomorának a tornyából. Nincs kijárat, mondta a fiának, csak felfelé víz innen út. A liftaknák emelkedő ellensúlya

2c

csak rutin, szabályozott szabadesés. A tetőn házikóra emlékeztető liftház a csörlők és a csigák felfüggesztését szolgálja. Ott véget ér az út, de az utazás csak most kezdődik még el, mondta némiképp sejtelmesen. A tetőkről aláhull minden, és zuhog rá a nyári verő le. A vakító fénykelepce onnan sem enged el, súgta még.

3

De apja csak fűrt-faragott a mélyben lévő pincszint alatt. Csak várj, csak türelem, mondogatta. És könnyű fába faragott ívet, áramvonalakat, finom és könnyű folyadékot áramoltatott a viasszal impregnált vásznak szőttesén keresztül. Azt mondta, hogy a hobbi néki biztos szárnyat ad. Legyen neked is egy, mondta, hidd el, hogy jó az. Ha a házasságban nincs minden rendben, mert van ilyen, az élet labirintus, és az is eltéved néha, aki csupán a sugárutakon közlekedik. De akkor még ezt nem értette meg a fiú, aki könnyű volt, már szinte

4a

testtelen. A kilencedik emeletről a szemközti, majd hogyanem karnyújtásnyira lévő tízemeletes kilencedik emeletére belátni éppen. Az apát, aki esténként a konyhában iszik. A feleséget, aki a nagyszobában elalszik a kéken vibráló tévé előtt. Itt nincs nappali. Lakótelep. A megfélemlített két gyereket osonni nesztelen léptekkel és behúzott nyakkal. Hétfévente pedig a kitárt

4b

ablak mellett zajló végeérhetetlen, elkéseredett veszekedést. A hétfégék a legnehezebbek. Veszélyes volt a kilencedik emeleten lakni, ezt tudtam három évvel korábbi emlékeimből

5

is. Egy kölcsönlakás kilencedik emeletére éjfél és kettő között rendszeresen becsengetett az alsó szomszéd tornatanár, most az jutott eszembe. Aki rendszeresen, előredőlve osont, éjfél után megérkezett. Akkoriban nem tudtam aludni, ilyenkor még a konyhaasztalnál ültem, és dolgoztam épp. Közben rendszeresen lázat mértem, mert két évig hőemelkedésem volt, 37,3 és 37,6 °C között ingadozott. Az esti borzongás jelezte már, hogy megint itt a láz. 37,5 után bevettem egy lázcsillapítót.

6

Éjfél után szólalt meg a kaputelefonon, az ilyenkor mindig jókedvű tornatanár felszól, hogy engedjem be, mert hitvесе és kicsi gyermekei már alszanak, és látja a fény alapján, hogy én még dolgozom. Így kezdődött ismeretségünk a húgyszagú liftben, majd folytatódott a csótányirtó- és fertőtlenítőszagú szemétdobó mellett. Én már mentem volna, de ő még tartóztatott. Minden mozdulata könyörgés volt, ne hagyj itt. Egyszer még el is áztattam őket a gyári hibás, Energomat mosógéppel. Az öblítő-program túltöltötte a gépet, és a házgépészet strangján, a szerelőcsatornán át gyorsan lefutott a víz, pedig hamar feltöröltem. Biztosítási ügy lett belőle, alig fél éve festettek. Az asszony sírt, én meg szégyeltem magam azóta. Aztán egy év

7ab

se telt bele, egy nap arra mentem haza, hogy valaki kilépett a nyolcadikról. Nem bírta tovább, és szállni vágyott el a nyolcadikról, el végre az éjfélek elől, a szeméttároló tövében folyó beszélgetés, a félelem elől. A boldogságnak adni egy esélyt. Aztán néhány évvel később álltam ott a forgóajtóra emlékeztető ablak négyszögében. A lent parkoló autók tetejét figyeltem, mint matchboxok, melyekre mindig vágytam, de sosem kaptam szegénység miatt. Fentről nézve mégis milyen szépek. És már nem repülni vágytam, csak zuhanni.

Marshall Sahlins

A BŐVELKEDÉS LEGELSŐ TÁRSADALMA* (I)

Léderer Pál fordítása

Ha a gazdasággal foglalkozás a vészjóslás tudománya, leginkább a vadász-gyűjtögető társadalmak gazdaságának tanulmányozásakor brillíroznak. A szakkönyvek szinte kivétel nélkül azt fűjják, hogy a paleolitikumban az élet kemény volt, zord volt, s egymásra licitálva festik le, hogyan lett mind veszesebb és veszesebb. Bennük lapozva, az ember nem is annyira azon töpreng, hogy hogyan lehettek képesek életben maradni ezek a vadásznepek, hanem inkább azon: lehet-e egyáltalán életnek nevezni azt, ahogyan éltek. E könyvek lapjain a nyomkeresőt az éhenhalás réme cserkészi be szünetlenül. Technikai inkompetenciája – hogy is lehetne másképp? – szükségyszerűen azzal jár, hogy megállás nélkül kell pusztá túlélésének lehetőségéért megharcolnia. Lélegzetvételnyi ideje sem marad, minimális többletre sem telik neki, így nem folytathat „szabadidős tevékenységet”, nincs ideje „kultúrát teremteni”. S mindezen erőfeszítései ellenére, termodinamikai hatásfoka tekintetében (évi *per capita* energiaellátottságot értve ezen) minden más termelési mód képes túlszárnyalni eredményeit. A gazdasági fejlettségről értekező munkákban pedig folyton-folyvást ő az „elrettető példa”: rajta mutatják be, mi az a „közvetlen szükségletre termelés”.

A hagyományos bölcsességek mindig nehezen ingathatók meg. Az ember kénytelen polemikusan fogalmazni, a szükséges átértékelést dialektikusan szavakba öltetni. Legyen hát! Ha közelebről megvizsgáljuk őket, ezek a vadászó-gyűjtögető társadalmak voltak

* E tanulmány első változata 1966-ban hangzott el előadásként a MAN THE HUNTER címen rendezett konferencián, bővített változata 1972-ben jelent meg a szerző STONE AGE ECONOMICS című válogatásában.